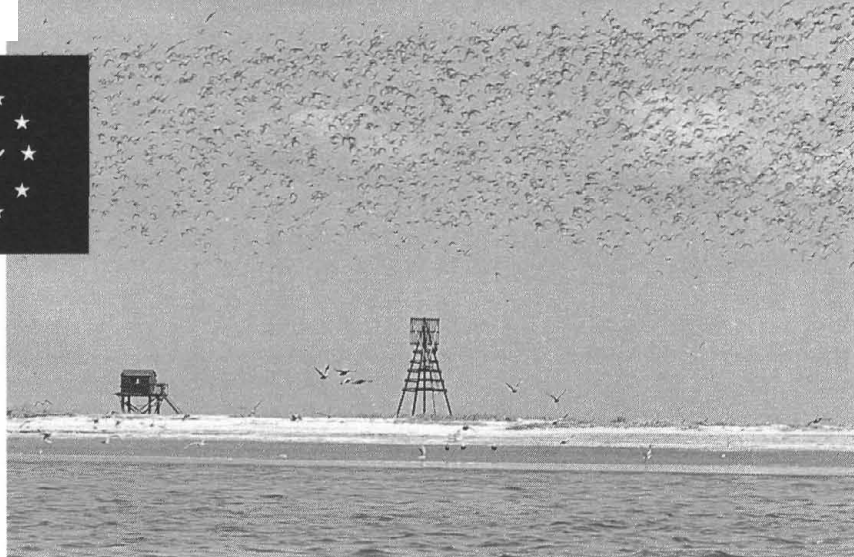

Herstel van Griend kon plaatsvinden mede dankzij financiering uit het Life-fonds (foto: Jan van de Kam).

G. Raeymaekers

Europese financieringsinstrumenten voor de bescherming van soorten en habitats in België en Nederland

De in het kader van de Vogelrichtlijn ingestelde verordening kreeg de naam ACE (Actions Communautaires pour l'Environnement), en de projecten die specifiek natuurbescherming beoogden, kregen de naam ACE-Biotop projecten. Van 1984 tot 1991, dus tijdens de periode van de ACE-Verordening, werd in totaal 30 miljoen ECU vastgelegd voor 92 projecten in de verschillende Lidstaten. Hier-van werden 5 projecten in Nederland en 5 projecten in België goedgekeurd, met daarenboven 2 internationale projecten waarvoor het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen de formele contractant was (tabel 1).

Het ACE-programma eindigde in de tijd waarin de Commissie de besprekingen afrondde om de bevoegdheid van de Europese Gemeenschap in verband met natuurbescherming uit te breiden (door instelling van de Habitatrichtlijn). In december 1991 werd daarom een speciaal natuurfonds, ACNAT (Actions by the Community for Nature), goedgekeurd. Hierdoor bleef het mogelijk projecten te financieren die in het kader van de Vogelrichtlijn plaatsvonden en werd tevens de mogelijkheid geboden communautaire middelen (Begrippenlijst, p. 250) te benutten voor de bescherming van bedreigde soorten en habitats. In totaal werden in 1992 9 projecten door ACNAT gefinancierd voor een totaal bedrag van 11 miljoen ECU, waaronder 2 internationale projecten die door het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen werden gecoördineerd.

Reeds snel na de goedkeuring van de Vogelrichtlijn in 1979, bleek dat wetgeving alleen niet volstond om aan de achteruitgang van vogelsoorten en van natuurlijke en half-natuurlijke habitats het hoofd te bieden. Het was duidelijk dat bijkomende initiatieven ontwikkeld dienden te worden om de Lidstaten effectief te ondersteunen in hun natuurbeschermingspolitiek. Daarom werd in 1984 in het kader van de Vogelrichtlijn een eerste financieringsinstrument goedgekeurd. Sinds de goedkeuring van de Habitatrichtlijn in mei 1992 werd een meer omvattend en nieuw financieringsinstrument Life ingesteld.

ACNAT bestond maar voor één jaar en werd, samen met de goedkeuring van de Habitatrichtlijn in mei 1992, vervangen door het meer omvattend en nieuwe financieringsinstrument Life.

Met de Life-Verordening werd de basis gelegd voor een financieringsprogramma voor de verschillende milieubevoegdheden van de Gemeenschap, zoals deze in het Vijfde Milieu-actieprogramma werden beschreven.

De Life-Verordeningen

LIFE I (1992-1995)

De eerste Life-Verordening liep van mei 1992 tot 1995. De begroting voor dit eerste Life-programma werd geschat op

400 miljoen ECU. Het Life-programma had drie actiegebieden: (1) algemene milieuzaken, (2) natuur, en (3) milieuprojecten in "derde" landen (Middellandse Zeegebied en Oostzee). Voor het actiegebied natuur werd indicatief 45% van het Life-budget gereserveerd. Dit diende om projecten te co-financieren die specifiek tot doel hadden om de Lidstaten te helpen bij het uitvoeren van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. De Verordening stelde dat deze Life-middelen in het bijzonder voor acties gebruikt dienden te worden, die het behoud of het herstel van ernstig bedreigde soorten of habitattypen beoogden. In concreto betekende dit prioritaire soorten en prioritaire habitattypen, zoals genoemd in de Habitatrichtlijn (Begrippenlijst, p. 250). Daar de Vogelrichtlijn geen "prioritaire soorten" erkent, werd intern bij de beoordeling van de projecten een lijst opgesteld die later (in 1996) door het Ornis-Comité (wetenschappelijk comité van de Vogelrichtlijn) als lijst van prioritaire vogelsoorten voor financiering onder Life werd geformaliseerd. Van deze prioritaire vogelsoorten komen in België en Nederland enkel de Kwartelkoning (*Crex crex*) en Roerdomp (*Botaurus stellaris*) voor.

Het exacte bedrag voor Life-Natuur (tabel 1) werd jaarlijks door de Raad en het Europees Parlement vastgelegd. Tevens werden de prioriteiten voor natuurbeschermingsprojecten jaarlijks door het gezamenlijk Habitat- en Ornis-Comité besproken, aangepast en goedgekeurd. Belangrijk hierbij is, dat men ervan uitging dat naarmate de uitvoering van de

Habitatrichtlijn vorderde (of diende te vorderen), er een verschuiving in de te financieren projecten zou optreden. In de periode 1993-1994 werd een prioriteit toegekend aan het verzamelen van de gegevens die nodig zijn om gebieden aan te kunnen wijzen onder de Habitatrichtlijn (vooral van belang voor Lidstaten met een grote achterstand in basisgegevens over natuurwaarden, zoals Ierland en de zuidelijke Lidstaten). In 1995 werd extra aandacht gegeven aan projecten die het opstellen van beheersplannen beoogden.

LIFE II (1996-1999)

De Tweede Life-Verordening werd in juli 1996 goedgekeurd, loopt tot december 1999 en kreeg voor deze periode een indicatief budget van 450 miljoen ECU, waarvan 46% (of 207 miljoen ECU) voor natuurprojecten. Evenals het eerste Life-programma, bestond dit tweede uit drie actiegebieden. De criteria voor Life-II worden niet meer jaarlijks herzien, maar staan vermeld in de nieuwe Verordening.

Daar sinds 1996 het opstarten van het ecologisch netwerk – Natura 2000 – in de uitvoering van de richtlijnen centraal staat, dienen de natuurbeschermingsprojecten plaats te vinden in:

- gebieden die voor de bescherming van bedreigde habitattypen (Bijlage I) en soorten (Bijlage II) door de lidstaten werden voorgesteld als "Gebieden van Communautair Belang" (NA1-projecten);
- speciale beschermingszones (SBZ's), aangewezen onder de Vogelrichtlijn (NA2-projecten).

Tabel 1. Overzicht van beschikbare middelen, aantal aanvragen en aantal goedgekeurde projecten vanaf 1984 tot 1997. Tussen haakjes de projecten die in vorige jaren reeds goedgekeurd maar verlengd werden. 1: Internationale projecten, waarin België of Nederland partner was.

Programma	jaar	Totaal beschikbaar budget miljoen ECU (voor natuur)	Aantal aanvragen voor natuurprojecten	Aantal goedgekeurde natuurprojecten			
				EU	B	NL	intern ¹
ACE	1984-1991	30.0	275	97	5	5	2
ACNAT/Life-I	1992	37.0	86	30(5)	0	0	2
Life-I	1993	20.6	198	18(4)	0	1	0
Life-I	1994	42.9	296	34(13)	1	0(1)	0
Life-I	1995	48.5	314	49(23)	2(1)	0(1)	0
Life-II	1996	43.0	241	63	3	1	1
Life-II	1997	42.4	174	60	2	0	1
Life-II	1998	48.0	192	85	4	1	0
Totaal		312.0	1776	436	17	8	6

De Life aanvraag- en selectie-procedure

Omdat op dit ogenblik de tweede Life-Verordening nog vigeert, lijkt het nuttig om de aanvraag en selectieprocedure te bespreken.

AANVRAAGPROCEDURE

Ongeveer een half jaar voor de uiterste termijn van indiening van de aanvragen publiceert de Europese Commissie een Life-Natuur aanvraagdossier dat in Nederland en België bij de respectievelijke ministeries waaronder natuurbeheer ressorteert, aangevraagd kan worden. Deze aanvraagdossiers bevatten ook de aanvraagformulieren. Deze kunnen van de web-site van de Commissie ge-'download' worden (<http://europa.eu.int/en/comm/dg11/nature/home.htm>).

De aanvraagformulieren zijn zeer belangrijk, omdat ze tevens dienen als contractuele basis voor de verplichtingen van de begunstigde indien de Commissie beslist de aanvraag te co-financieren.

De projecten worden (gewoonlijk) vóór 31 december bij de nationale overheid ingediend en dienen ten laatste op 31 januari van het volgende jaar door dezelfde overheid naar de Commissie verstuurd te worden.

SELECTIEPROCEDURE

De selectie wordt ingeleid door de diensten van de Europese Commissie (DG XI, Afdeling Natuur). In de eerste plaats worden alle aanvragen op hun formele aspecten bekeken en worden projecten die ofwel 'niet ontvankelijk' (onvolledig of foutief ingevuld) of 'niet subsidieerbaar' zijn (ontbreken van formele aanwijzing van Gebieden van Communautair Belang of van Vogelrichtlijngebieden) niet in behandeling genomen.

In een tweede fase worden de overblijvende aanvragen geanalyseerd op hun natuurbeschermingswaarde, de urgentie van de projecten, de bijdrage aan Natura 2000, maar ook op de coherentie van de projecten, en hun sociaal-economisch belang (b.v. werkgelegenheid, integratie van sociaal-economische sectoren in de uitvoering van het project e.d.).

Op basis van deze beide "voorselecties" stellen de diensten van de Europese Commissie (DG XI) een ontwerp-lijst op die naar de bevoegde nationale overheden wordt gezonden ter voorbereiding van de vergadering van het Habitat Comité (deze vergadering vindt plaats in april of mei van hetzelfde jaar). Dit Habitat Comité, samengesteld uit vertegenwoordigers van de 15 lidstaten onder voorzitterschap van de Commissie, bespreekt het voorstel van de Commissie (ontwerp-lijst) en brengt een advies uit dat vervolgens door de Commissie aanvaard wordt als een formele beslissing (beschikking) van de Commissie (duur interne procedure is ca 2 maanden). De volledige procedure van aanvraag tot uiteindelijke beslissing duurt daarmee ongeveer 9 maanden.

De benutting van de middelen

Zowel voor Life als voor de ACE en ACNAT fondsen was de co-financiering beperkt tot 50% en in uitzonderlijke gevallen tot 75% van de totale begroting van het project.

Voor welke soorten en habitattypen?

Het is niet eenvoudig om binnen een kort bestek een volledig beeld te geven van de soorten en habitattypen die door deze Europese fondsen ondersteund werden.

Wat de soorten betreft: met uitzondering van enkele internationale projecten die vanuit België gecoördineerd werden en die dienden ter bescherming van de Monniksrob (*Monachus monachus*) en de Dunbekwulp (*Numenius tenuirostris*) waren de Belgische en Nederlandse projecten in de eerste plaats op vogels gericht, en de meeste aandacht ging naar twee prioritaire soorten: de Kwartelkoning (*Crex crex*) en de Roerdomp (*Botaurus stellaris*). Tabel 2 laat zien dat relatief weinig projecten specifiek gericht waren op andere soorten dan vogels.

Wat de habitattypen betreft, is het nagenoeg onmogelijk om een kwalitatief beeld te krijgen van de oppervlakte aan verschillende typen die door ACE,

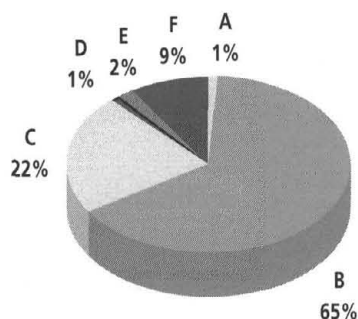

Fig. 1. Uitsplitsing van de begroting van tien lopende Life-Natuurprojecten in België en Nederland.

A: voorbereidende maatregelen,
B: landaankoop,

C: éénmalige inrichtingsmaatregelen,
D: reguliere beheersmaatregelen,
E: publieksinformatie,
F: project-coördinatie en wetenschappelijke begeleiding.

ACNAT of Life-projecten werden beïnvloed. Tabel 3 laat ook de belangrijkste habitattypen zien waarvoor per project bepaalde acties werden ondernomen.

Opvallend is echter het aandeel van schrale graslanden in Vlaanderen, hetgeen de ernstige bedreiging – en tevens natuurontwikkelingskansen – van dit soort habitats weergeeft. Daarnaast, en vooral in Nederland, vonden veel projecten plaats in meren en in verlandingsvegetaties. In beide landen werden ook groot-schalige projecten ondernomen in kustgebieden (Friesland Buitendijks (Hosper, dit nummer), Griend, ICCI, tabel 3).

Voor welke natuurbeschermingsacties?

Samenvattend kan gesteld worden dat EU-middelen gebruikt werden voor vijf typen van maatregelen: (A) voorbereidende acties, noodzakelijk voor de uitvoering van beheers- of natuurherstelmaatregelen, (B) aankoop of huur van gronden of afkoop van pachtrechten, (C) éénmalige inrichtingsmaatregelen, (D) reguliere beheersmaatregelen, dit zijn meestal seizoensgebonden maatregelen zoals maaien, begrazen, e.d., (E) voorlichtingsactiviteiten, zoals het maken van brochures, informatiepanelen, inrichting van bezoekersinfrastructuur enz. en (F) middelen voor de projectcoördinatie en wetenschappelijke monitoring van de soorten of habitattypen.

Een uitsplitsing van de budgetten in deze activiteiten is niet altijd even eenvoudig, zeker voor de eerste jaren van Life. Figuur 1 geeft aan hoe de middelen gebruikt werden in 10 lopende Life projecten in België en Nederland. Hieruit blijkt dat bijna tweederde van het budget

gaat naar de aankoop van gebieden en ongeveer éénvijfde naar éénmalige inrichtingsmaatregelen.

(A) VOORBEREIDENDE MAATREGELEN

In tegenstelling tot vele andere lidstaten in de Europese Unie, is de kennis van flora, fauna, en habitattypen, nodig voor het herstel en/of beheer van gebieden in België en Nederland in voldoende mate aanwezig; bijgevolg zijn in de meeste gevallen de beheersplannen reeds opge-maakt of dienen deze slechts bijkomend gewijzigd te worden. Daar echter een groot deel van de begrotingen gebruikt wordt voor aankoop van terreinen, dient veel voorbereidend werk te gaan naar het overleg met de eigenaars, de administratieve voorbereiding van de aankopen (b.v.

onteigeningsprocedures voor buitendijkse gebieden langs de Schelde in het Mars project (n° 13, tabel 2), het verkrijgen van de milieuvergunningen, de technische voorbereiding van de inrichtingsmaatregelen enz.).

(B) LANDAANKOOP

Het gebruik van 65% van de Life-begroting voor landaankoop, laat het belang hiervan zien in Belgische en Nederlandse projecten. Ter vergelijking, ongeveer 40% van de globale begroting voor ACE ging naar aankoop van gebieden in de verschillende Lidstaten in de periode tussen 1984 en 1991. Nochtans merken we een interessant verschil tussen de Belgische en Nederlandse projecten. In België wordt een gericht aankoopbeleid gefinancierd om een stimulans te geven aan de verwerving van grote eenheden natuur (een beleid dat over meerdere decennia dient gevoerd te worden). Deze aankooppolitiek wordt ook weerspiegeld in het feit dat dezelfde gebieden steeds opnieuw in andere aanvragen opgevoerd worden, b.v. de Zwarte Beek vallei, het midden- en benedenstroomgebied van de Demer (n° 6, 9, 20). En waar in België alle projecten een aankoopcomponent

Tabel 2. Soorten uit de Bijlagen van de Habitat- en Vogelrichtlijn die regelmatig of in belangrijke mate door Life-pro-

jecten (van 1996 tot 1998) ondersteund werden met vermelding van enkele projecten waarin de soort een rol speelde.

Vogels	Project N°		
Blauwborst	17,19,20,21	Zwarte stern	10,11,19,21
Blauwe kiekendief	10,17	Zwarte wouw	17
Boomeleeuwrik	16, 17	Zwarte zeeëend	16
Brandgans	11		
Bruine kiekendief	10,11,16	Planten	
Dwergstern	7,11,16	Kruipend moerascherm	16,17,20
Eidereend	16	Groenknolorchis	16,26
Goudplevier	11	Drijvende waterweegbree	17,20,23
Grauwe klauwier	20		
Grote stern	5,13	Invertebraten	
Grutto	10	Mercuriwaterjuffer	20
Hazelhoen	17	Moerasparelmoervlinder	20
Ijsvogel	17,19	Korfslak	22
Kemphaan	4,10, 16		
Kluut	11,16	Amfibieën	
Kolgans	11	Rugstreeppad	21
Kwartelkoning	9,18,20	Kamsalamander	16, 18,20,22
Lepelaar	10,19	Boomkikker	21
Nachtzwaluw	17		
Noordse stern	5,7	Vissen	
Rode wouw	17	Kleine modderkruiper	17,18,23
Roerdomp	1,10,18,17,19,20,21	Grote modderkruiper	20
Roodkeelduiker	16		
Ruigpootuil	17	Zoogdieren	
Tapuit	10,16	Bruinvis	16
Tureluur	10	Meervleermuis	18,19,20,25,26
Visdief	2,4,5,7,11,16,	Mopsvleermuis	25
Waterrietzanger	20	Bechstein's vleermuis	25
Wespendief	17,18,21	Ingekorven vleermuis	25
Woudaapje	1,20	Vale vleermuis	25
Wulp	9, 16, 20	Otter	18
Zwarte ooievaar	8,12,17	Gewone zeehond	16
Zwarte specht	17,21	Rosse woelmuis	17,18,20,23,26

hebben, is dit niet het geval voor de Nederlandse projecten. In Nederland zijn veel van de grotere natuurgebieden reeds langer in handen van de overheid of natuurbeschermingsorganisaties en worden de aankoopmogelijkheden dus anders benut: met de aankoop van een paar grote blokken land wordt b.v. een buffer gecreëerd die nodig is in het hydrologisch herstelplan voor het Naardermeer (project n° 19, van der Meer, dit nummer) of wordt het gebied drastisch uitgebreid, b.v. voor de ontpoldering van 963 ha in het Friese buitendijks gebied langs de Waddenzee (project n° 11, Hoser, dit nummer).

In België worden (meestal landbouw-) gronden opgekocht die de eigenaars wensen te verkopen; in Nederland was dit niet altijd het geval en werden soms gronden buiten natuurgebieden aangekocht om daarna met landbouwgebieden te ruilen die gelegen zijn in voor de natuur belangrijke gebieden. Een voor Life unieke situatie zijn onteigeningen van gronden; restaureerbare zoetwaterschorren werden onteigend met het argument dat bijkomend aan overstromingspreventie gewerkt kon worden (Mars project, n° 13).

(C) EENMALIGE INRICHTINGSMAATREGELEN
Een behoorlijk deel van de begroting (22%) wordt gebruikt voor éénmalige herstelmaatregelen.

De aard van de maatregelen kan zeer uiteenlopend zijn en per project verschilde het aandeel van het bedrag dat aan de inrichting van een gebied werd besteed sterk. Bijvoorbeeld, de begroting van het ACE project voor het herstel van het vogeleiland Griend in de Waddenzee (N° 5) bestond voor nagenoeg 100% uit de éénmalige restauratie van het eiland. De belangrijkste typen van inrichtingsmaatregelen zijn de volgende:

- Creëren van biotopen: b.v. de aanleg van poelen voor amfibieën in Wallonië als deel van het Kwartelkoningproject (n° 12) en het project Kalkmoerassen (n° 14) in Plateau des Monts (Dewyspelaere, dit nummer).
- Herstel van biotopen: vijvers of meren werden in verschillende projecten ont-slibd; zoetwaterschorren werden in hun natuurlijke profiel hersteld (Mars project, n° 13). De voormalige marinebasis in Nieuwpoort wordt afgebroken voor het herstel van schorren en slikken in de IJzermonding (ICCI n° 16) enz.

- Hydrologisch herstel van waterrijke gebieden: het waterpeil kon b.v. verhoogd worden in de IJzerbroeken (n° 12), de Kalkense meersen (n° 12) en in de hydrologische bufferzone rond het Naardermeer (project n° 19, van der Meer, dit nummer).

- Verwijderen van bomen en houtopslag: deze maatregel werd onder meer uitgevoerd in projecten ter herstel van natte graslanden: Kwartelkoningproject (n° 12), Heischrale graslanden (n° 17) en Maasvallei (n° 18).

- Plaggen: deze maatregel werd als laatste onder meer uitgevoerd voor het herstel van moerasvegetaties (het Goor, n° 14, Dewyspelaere, dit nummer), duingraslanden (ICCI, n° 16) en heiden (n° 17).

(D) REGULIER BEHEER

Na de nodige investeringen voor het éénmalig herstel van deze biotopen, kan dan een aanvang genomen worden met het reguliere (meestal seizoensgebonden) beheer en Europese middelen worden benut om dit beheer op te starten of verder uit te bouwen. De meeste van de natuurgebieden in België en Nederland zijn half-natuurlijke habitats en het reguliere beheer bestaat vooral uit traditionele landbouwpraktijken; subsidies werden verleend voor materiaal voor maai- en begrazingsbeheer; aankoop van tractoren, maai balken, runderen, paarden, ezels voor begrazing; kosten voor het plaatsen van omheiningen, e.d.

Terwijl in vele omringende landen de financiële tussenkomst door de landbouw-milieuverordening (EEG/2078/92) bijkomend benut werd om, waar mogelijk, regulier beheer te bekostigen (compensatie voor de landbouwer voor een meer extensief gericht beleid), werd die mogelijkheid in Vlaanderen nooit aangegrepen en slechts zelden in Nederland. In Nederland omdat in de meeste gevallen het beheer in natuurgebieden, waar Life- of andere EU-middelen gebruikt worden, door de eigen beheerder gevoerd wordt; in Vlaanderen omdat de mogelijkheden die de landbouw-milieuverordening bieden niet benut worden en hierdoor in feite de Europese regelgeving niet uitgevoerd wordt!

Het reguliere beheer gebeurde in Vlaanderen meestal door vrijwilligers. In alle regio's werden ook overeenkomsten met landbouwers afgesloten, of werd met eigen personeel gewerkt.

(E) PUBLIEKSINFORMATIE

In nagenoeg alle gevallen bestond de publieksvoorlichting uit het maken van informatiepanelen, het opstellen, drukken en verspreiden van brochures, de aanmaak van tentoonstellingsartikelen of de bouw van observatieplatforms. Sinds de laatste jaren hecht de Commissie meer belang aan de uitwisseling van ervaringen tussen de begunstigen en tussen de beheerders van Natura 2000-gebieden en worden meer mogelijkheden gegeven om andere Life-projecten te bezoeken of om aan door Life-partners georganiseerde conferenties deel te nemen.

(F) PROJECTBEGELEIDING EN MONITORING

Deze uitgavecategorie wordt in alle projecten benut voor de noodzakelijke monitoring van de maatregelen: het monitoren van populaties van planten en dieren en van de vegetatie. Ook werden specifieke onderzoeksopdrachten gefinancierd, zoals bijvoorbeeld een onderzoek naar de voed-

Tabel 3. ACE, ACNAT en Life natuurprojecten in België en Nederland, inclusief betrokken habitattypen, van 1985 tot 1998.

N°	Jaar	Project
1	85	B Herstel van het Lac de Virelles
2	85	NL Herstel van bedreigde biotopen in Overijssel
3	86	B Bescherming van de Marais de Hensies
4	86	NL Bescherming van de Friese IJsselmeerkust
5	86	NL Bescherming en herstel van Griend
6	87	B Bescherming van de Zwarte Beek
7	87	NL Hooge Platen
8	88	B-LX Bescherming van de Belg.-Luxemb. Ardennen
9	91	B Behoud van Marais de Marais de Grand-Rieu te Hautrage en van de Demervallei
10	91	NL Natuurontwikkeling en beheer in de Randmeren
11	93	NL Friesland Buitendijks
12	94	B Bescherming van de kwartelkoning
13	94	B MARS (marsh Amelioration River Schelde) (herstel van schorren langs de Schelde)
14	95	B Redding van de laatste kalkmoerassen in België
15	95	B Groene ring van drie Valleien
16	96	B ICCI (Integral Coastal Conservation Initiative) (Geïntegreerde bescherming van de Belg. Kust)
17	96	B Actieplan voor heiden, heischrale graslanden en geassocieerde habitats in België
18	96	B Herstel en ontwikkeling van natuurwaarden langs de Grensmaas
19	96	NL Integraal herstelplan Naardermeer
20	97	B Bescherming van natte graslanden
21	97	B Vijvercomplex Midden-Limburg
22	98	B Dijlevallei
23	98	B Vennen in de Kempen
24	98	B Kraenepoel
25	98	B Vleermuizen Brussels Hoofdstedelijk Gewest
26	98	NL Nieuwkoopse Plassen

selkwaliteit van het stro in het Kwartelkoningproject, omdat de landbouwers hierover zekerheid wilden hebben alvorens zich verder in het beheer van de graslanden te engageren.

Conclusies

De belangrijkste vraag die gesteld dient te worden is of de Europese middelen bijdroegen tot de duurzame bescherming en beheer van soorten en habitattypen van communautair belang. Het antwoord is een genuanceerd 'ja': bedreigde soorten en habitattypen verkregen door de subsidies een effectieve bescherming en het beheer van de gebieden werd waar nodig aangepast. Nog veel soorten en habitattypen blijven echter bedreigd, omdat de problemen van verdroging, vermesting, versnippering of verzuring in vele gevallen niet duurzaam opgelost konden worden. Ook werden de Europese middelen in de eerste plaats gebruikt om de bescherming van soorten en habitattypen van prioritaair belang te verbeteren. Hierdoor werden geen middelen benut voor andere ernstig bedreigde habitats, zoals heiden.

Belangrijk is ook dat de subsidiëring van de projecten in veel gevallen leidde tot een trendbreuk in de goede richting,

dat de samenwerking tussen particuliere organisaties en de bevoegde overheden verbeterde, en dat in veel projectgebieden de integratie van natuurbescherming met sociaal-economische actoren verbeterde. Om de integratie van de sociaal-economische actoren te bevorderen werden in veel projecten stuurgroepen opgericht waarin lokale overheden en instanties samen met de projectleiders de uitvoering van het project begeleidde. De RNOB (Réerves Naturelles et Ornithologiques de Belgique) startte de verspreiding van de 'Courier du Rôle', een informatieblad naar aanleiding van het Kwartelkoningproject (n° 12) waarin de landbouwers duidelijke informatie gegeven werd over de soort en de voorzorgen die o.a. tijdens het maaien genomen dienen te worden. In het Lac de Virelles (project n° 1) werd de bezoekersinfrastructuur heringericht waardoor duurzaam toerisme mogelijk werd in een gebied dat meer dan 60.000 bezoekers per jaar ontvangt. Op die manier werden belangrijke stappen gezet om het maatschappelijk draagvlak voor de uitvoering van de Europese natuurrichtlijnen te ondersteunen.

Administratief en boekhoudkundig werden de projecten goed beheerd en,

met uitzondering van een paar projecten, konden de meeste middelen besteed worden. Daarenboven slaagden verscheidene organisaties er in om naast de specifiek voor natuur bestemde Europese middelen (ACE, ACNAT, Life) ook andere communautaire fondsen te benutten: zowel Waalse als Vlaamse NGO's (niet-gouvernementele organisaties) waren in staat om bepaalde projectonderdelen, b.v. bezoekersinfrastructuur, landschapherstel en ontslibbing van de Blankaert (Kwartelkoning project n° 12), door het Europese Regionaal Ontwikkelingsfonds te laten financieren. Ook de rapportering door de begunstigde naar de Europese Commissie verbeterde gedurende de laatste jaren. Een verzorgd en helder tussen- of eindrapport is zeer belangrijk, omdat dit in veel gevallen het enige is wat ambtenaren van de Commissie kunnen lezen en omdat dit bepalend is voor het behoud of mogelijk uitbreiding van het budget voor natuurbeschermingsprojecten. Dit is belangrijk nu de discussie van Life after Life op gang begint te komen.

Summary

European financial instruments for the protection of species and habitats in Belgium and The Netherlands

In order to assist the Member States in their implementation of the two Directives which specifically address nature conservation requirements, the European Council has approved the financial instrument Life-Nature. The present article describes the history of the European Union's financial instruments for nature conservation, and reviews the main actions which took place in the 31 projects which were supported by these instruments between 1984 and 1988. The competition for Life-Nature support has been high. Out of the 1776 applications from all Member States during this period, only 436 projects could be approved for funding. Through the contribution of the Member States to the EU budget 14.988.240 ECU was given to projects in Belgium and The Netherlands, mainly to assist in land acquisition and non-current biotope restoration measures. As a result of the lack of designation of sites as Special Protection Areas (SPA's) under the Birds Directive and the listing of potential Sites of Community Importance (pSCI's) under the Habitats Directive, far less projects could take place in The Netherlands than in Belgium.

Dr. G. Raeymaekers
Ecosystems LTD
Beckersstraat 11
B-1040 Brussel

Begunstigde	Totaal Budget (ECU)	Co-fin.%	Habitattypen
RNOB	400.000	50	meren, rietland
Staatsbosbeheer	110.000	50	venen
RNOB	576.000	50	meren, rietland, broekbossen
Fryske Gea	136.000	40	stranden, rietlanden, natte graslanden
Natuurmonumenten	1.300.000	30	schorren, slikken, duinen
BNVR	400.000	50	graslanden, venen, beekbegeleidende bossen
Stichting Zeeuws Landschap	64.000	50	zandplanten in zoutwatergetijdengebied
RNOB	1.200.000	50	bossen, natte graslanden, riviervalleien
BNVR/RNOB	400.000	50	rietland, natte graslanden, broekbossen
MLNV	400.000	50	meren
Fryske Gea	8.270.000	50	schorren en slikken
BNVR/RNOB	1.600.000	50	natte graslanden, broekbossen
AMINAL-Natuur (België) en Rijkswaterstaat (Nederland)	844.440	45	zout-en zoetwaterschorren
BNVR/RNOB	858.000	50	kalkmoerassen
Natuurreservaten Oost-Brabant	425.532	47	broekbossen, bossen op veen
AMINAL	2.569.500	45	zee, duinen, inclusief duingraslanden
BNVR/RNOB	821.792	50	heischrale graslanden, natte heiden, venen
WWF-België	860.563	30	voormalige griendputten, graslanden, broekbossen
Natuurmonumenten	1.809.608	50	open water, inclusief verlandingsvegetaties, graslanden
BNVR/RNOB	1.455.805	50	natte graslanden
WWF-België	2.006.225	34	vijvers, inclusief oevervegetaties, eikenbossen
BNVR	1.904.865	40	graslanden
BNVR	898.808	50	Oligotrofe vennen
Gemeente Aalter	676.076	50	Oligotrofe vennen
Brussels Instituut voor Milieubeheer	701.867	40	Beukenbossen
Natuurmonumenten	1.790.444	50	Eutrofe en Mesotrofe wateren